

תוכן עניינים

2.....	מבוא.....
3.....	סקירת ספרות .....
3.....	סיקור תקשורתי במצבי משבר .....
5.....	סיקור תקשורתי באירועי טרור .....
8.....	אופי סיקור אירועי טרור לפי אזורים גיאוגרפיים .....
11.....	מתודולוגיה.....
13.....	ממצאים .....
13.....	נתונים סטטיסטיים אודות הפיגועים בחלוקה לפי מרכז ופריפריה .....
14.....	ייצוג הקורבנות .....
17.....	ייצוג התוקף ומניעיו .....
19.....	ערכים חדשתיים נוספים .....
20.....	דיון.....
23.....	סיכום .....
25.....	ביבליוגרפיה .....

מבוא

מצבי חירום, אירועי ביטחון וטרור יוצרים שבירת שגרה שלרוב מחייבים את התקשורת לדווח, לסקר ולפרש את האירועים החריגים. האופן שבו התקשורת תדווח על האירוע הינה פונקציה של משתנים רבים כדוגמת אופן השליטה של המדינה על התקשורת, אופיו של האירוע ועמדות של בעלי העניין בתקשורת (ברזילי, 1991: 28, 30-31). התקשורת שמעבירה את המשבר למרכז תשומת הלב הציבורית מחזיקה בכוח להשפיע על דעת הקהל, לקבוע את סדר היום הציבורי ולהשפיע על התרחשות האירוע בכך שהיא מחיייה ומנציחה את האירוע ובאופן שבו היא מציגה את הנעשה באירוע על ידי הצגה אובייקטיבית/מטעה/מוטה של האירוע (Nijkraak, Gosselt, & Gutteling, 2015: 82).

כאשר מתמקדים באירועי טרור, התקשורת הינה בעלת השפעה רבה על האופן שבו נקבע השיח הציבורי כלפי האירוע. התקשורת מחזיקה בכוח להציג תמונות זוועה מהאירוע ובכך להגביר את תחושת ההלם, האימה והפחד מהטרור, או לחלופין להסתיר את האירוע או חלקים ממנו ובכך להקטין את עוצמת המשבר (Hoskins, 2006: 458). למעשה, ישנן עמדות שונות הגורסות כי אופן הסיקור של אירועי טרור יהיה מושפע בראש ובראשונה מעוצמת האירוע והיקף הנפגעים (Sui, 2009: 51, 56; Chermak, & Gruenewald, 2006: 445-451), ואילו עמדה נוספת גורסת כי אופי האירוע – חבלה, חטיפה, שימוש בנק חם או קר הינם גם-כן מאפיינים המשפיעים על אופן סיקור האירוע (Chermak, & Gruenewald, 2006: 445-451).

שאלת המחקר: כיצד בא לידי ביטוי אופי הסיקור של אירועי הטרור בישראל בדגש על הבדלים בין מרכז לפריפריה בין השנים 2015-2016?

מטרת המחקר: המחקר האמור נועד לבחון את האופן שבו התקשורת מסקרת את אירועי טרור המתרחשים במרכז ובפריפריה. המחקר יציג את ההבדלים, אם קיימים, באופן הסיקור התקשורתי של אירועי הטרור שהתקיימו בערי המרכז והפריפריה בישראל בין השנים 2015-2016. אופי הסיקור התקשורתי יאפשר להבין את האופן שבו התקשורת מייחסת חשיבות הן לאירועי טרור שונים – מרובי או מעוטי נפגעים, והן למיקום של אירועי הטרור בישראל.

כדי לענות על שאלת המחקר יבוצע מחקר כמותני ואיכותני משולב, שיבחן את הסיקור התקשורתי הכתוב בשני עיתונים בישראל: "הארץ" ו"ישראל היום" של שמונה אירועי טרור שהתרחשו בין השנים 2015-2016. המחקר יבחן הן את היקף הדיווחים אודות שמונה אירועי טרור שנבחרו וכן את האופן שבו התקשורת מסגרה (התמקדה) את שמונת אירועי הטרור - בדגש על הקורבנות, מפגעים וערכים חדשותיים נוספים (ייצוג הציבור, סטראוטיפים, חוסן לאומי). המחקר הנוכחי יחולק למספר פרקים כאשר הפרק הראשון יתמקד בסקירה ספרותית שבה יפורט החלק התיאורטי אודות האופן שבו התקשורת מסקרת אירועי משבר בדגש על טרור, וכן את המאפיינים המשפיעים על אופן הסיקור התקשורתי כדוגמת שליטת המדינה בתקשורת, אופי האירוע והן הבדלים בין ערי מרכז לפריפריה. לאחר מכן יבוצע המחקר המשולב שבו יבחנו מאפייני הסיקור התקשורתי של שמונת אירועי הטרור הנבחרים ולאחר מכן יוצג דיון, סיכום ומסקנות.

סקירת ספרות

סיקור תקשורתי במצבי משבר

מטרת הפרק הנוכחי היא להציג בסיס תיאורטי על האופן שבו התקשורת מתמודדת ומציגה משברים. הפרק יפרט את בעלי העניין שמשפיעים על סיקור המשבר כדוגמת הממשלה ואנשי תקשורת; את האופן שבו התקשורת מציגה את המשבר, ואת האופן שבו התקשורת מצליחה להשפיע על דעת הקהל בבואו לקבוע עמדות כלפי המשבר, כדוגמת שימוש בפרשנויות, עמדות משוחדות או ניטרליות והצגת זוויות חדשות למשבר העוזרים לשמר את המשבר בתודעת הציבור והן להשפיע על דעותיו של הציבור.

התקשורת ההמונית הנגישה למרבית הציבור כדוגמת עיתונות, רדיו טלוויזיה (וכעת גם האינטרנט) פועלת הרבה מעבר מתפקידה המסורתי של העברת מידע, אלא התקשורת ההמונית מחזיקה בכוח לעצב דעת קהל, ולהשפיע על מהלכים מדיניים, צבאיים, חברתיים וכלכליים. כלומר התקשורת מחזיקה בכוח רב-עוצמה לשנות עמדות ציבוריות ומהלכים במדינה ובעולם. לאורך שנים כאשר היה מדובר במצבי משבר ובעיקר ביטחוניים, התקשורת בראשית דרכה נהגה בעיקר לדווח על האירועים ולרוב זאת נמנעה מלפרש או אפילו לבקר אותם. עם זאת אין הדבר אומר כי בעת סיקור התקשורת של מצבי משבר, התקשורת הסתירה התנגדות או תמיכה אזרחית למצבים ביטחוניים למשל. זאת אומרת כי התקשורת סיקרה הפגנות נגד מלחמות, שריפות דגלים, הפגנות ענק ואף מעשי אלימות כנגד מדיניות ביטחונית, עם זאת לרוב התקשורת נמנעה מפרשנות וביקורת כלפי אירועים ביטחוניים (ברזילי, 1991: 25).

אחת הסיבות הבולטות להיעדר ביקורת תקשורתית בעת מצבי משבר נובעים מכוחה של המדינה היכולה לעסוק בצנזורה, הרחקת התקשורת מאירועים ביטחוניים, וחשוב לא פחות היכולת של המדינה לשלוט על אמצעי התקשורת. ואכן עד לאמצע המאה ה-20 מרבית המדינות בעולם החזיקו במונופול על אמצעי התקשורת ובעיקר זאת הטלוויזיונית. שינויים באופי התקשורת התרחשו לקראת סוף המאה ה-20 כאשר אמצעי התקשורת היו נרחבים יותר, כמו תקשורת בכבלים ותקשורת אלקטרונית שהובילה לריבוי ערוצי תקשורת והצגת עמדות מגוונות יותר, ובכך נשחקה שליטת המדינה בתקשורת בין אם במסרים ובין אם ביכולת של המדינה לשלוט על התקשורת כדוגמת צנזורה וחסיון. עם זאת מעמדה של המדינה לא נשחק לחלוטין, ומקרי צנזורה, חיסיון והרחקת התקשורת ממשברים ביטחוניים המשיכו להתקיים מתוך תפיסה ממשלתית לפיה חשיפת האירועים עלולה לפגוע ביכולת של המדינה לנהל את האירוע ובכך ליצור נזק גדול יותר (ברזילי, 1991: 28, 30-31).

אולם גם היכולת של המדינה לשלוט בתקשורת איננה בהכרח מעידה כי המדינה תפעל באופן אקטיבי לאסור סיקור תקשורתי של אירועים חריגים ובעיקר ביטחוניים – קל וחומר אירועים נפיצים שבכוחם להביא לביקורת ציבורית נוקבת. אחת הסיבות הבולטות לכך היא כי התקשורת נחשבת למקור המידע הציבור החשוב ביותר שיכול להעביר מידע קריטי לציבור נרחב בזמן קצר, והדבר עוזר להגביר את ערך האירוע, להתפתחותו ולעצב את השיפוט החברתי והמוסרי כלפיו. הצגת האירועים הביטחוניים ומצבי המשבר מאפשרת להציג פרשנויות שונות, הדגשה והדרה של אירועים ומקרים, והיא מאפשרת לארגן את האירוע בצורה שיכולה לשרת את הציבור – לעיתים לעודד את תמיכת הציבור בממשלה ובגורמים האמונים על ניהול האירוע ולעיתים אף למנוע את תמיכת הציבור בממשלה. הסיקור התקשורתי אם-כן עוזר לאנשים להבין את האירוע, להתמודד